



Briuselis, 2019 06 05
COM(2019) 257 final

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

2018 m. ES pagrindinių teisių chartijos taikymo metinė ataskaita

{SWD(2019) 198 final}

1. Įvadas

Kiekvienais metais Europos Komisija teikia ataskaitą, kaip ES ir jos valstybėse narėse taikoma ES pagrindinių teisių chartija (toliau – Chartija)¹. Šioje ataskaitoje apžvelgiami **2018 metai**. Ataskaita taip pat **pažymimos 10-osios Chartijos įsigaliojimo metinės**.

Šioje ataskaitoje parodoma, kad Chartija, kaip moderniausias, sudėtingiausias ir visapusiškiausias teisiškai privalomas pagrindinių teisių dokumentas, atitinka jai keliamus lūkesčius. Chartija efektyviausiai taikoma ir tikrą poveikį žmonių gyvenimui turi tada, kai ją taiko visos taikymo grandinės dalyviai.

Vis dėlto dar yra ką tobulinti, ypač nacionaliniu lygmeniu. Naujausio „Eurobarometro“ tyrimo informuotumo apie Chartiją tema² rezultatai rodo, kad tik 42 proc. respondentų yra girdėję apie Chartiją ir 12 proc. žino, kas tai yra. 60 proc. respondentų norėtų sužinoti daugiau apie Chartijoje nurodytas teises ir apie tai, kur kreiptis, jeigu jų teisės pažeidžiamos.

Svarbu užtikrinti, kad Chartija būtų naudinga kiekvienam. Nacionalinės valdžios institucijos, įskaitant teismus, privalo taikyti Chartiją įgyvendindamos ES teisę. Pilietinė visuomenė ir teisių gynėjai atlieka itin svarbų vaidmenį didinant informuotumą apie Chartijoje nurodytas teises ir užtikrinant, kad kiekvienas galėtų jomis veiksmingai naudotis. Be gyvybingų pilietinės visuomenės organizacijų ir teisių gynėjų negali būti veiksmingos pagrindinių teisių apsaugos. 2018 m. Komisija ėmėsi teisinių veiksmų siekdama užtikrinti, kad pilietinės visuomenės organizacijos galėtų veikti saugiai ir nepriklausomai³. Komisija taip pat pasiūlė teisės aktus, kuriais padidinama jų finansinė parama⁴.

Rengdamasi 2019 m. gegužės mėn. Europos Parlamento rinkimams, Komisija ėmėsi veiksmų⁵ siekdama užtikrinti, kad piliečiai savo rinkėjų teisėmis galėtų naudotis laisvai ir būdami gerai informuoti. Sveika demokratija ir teisinės valstybės principų laikymasis yra svarbiausios pagrindinių teisių skatinimo ir apsaugos sąlygos, ir atvirkščiai.

¹ Komisijos komunikatas „Veiksmingo Pagrindinių teisių chartijos įgyvendinimo Europos Sąjungoje strategija“, COM(2010)573.

² Specialus „Eurobarometro“ tyrimas Nr. 487b.

³ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4522_en.htm.

⁴ COM(2018) 384, pateikta adresu <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM:2018:384:FIN>; COM(2018) 383, pateikta adresu <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A383%3AREV1>.

⁵ Žr. 2.1.3 skirsnį.

2. Chartijos taikymas ES ir jos iniciatyva

2.1. Pagrindinių teisių skatinimas ir apsauga

2.1.1 *Pilietinės visuomenės organizacijų ir žmogaus teisių gynėjų rėmimas*

Pagrindinių teisių srityje veikiančios pilietinės visuomenės organizacijos, nacionalinės žmogaus teisių institucijos ir lygybės įstaigos atlieka itin svarbų vaidmenį didinant informuotumą apie Chartijoje įtvirtintas teises ir užtikrinant jų veiksmingą įgyvendinimą vietoje. Jas remti ir saugoti dar svarbiau, kai kyla grėsmė pagrindinėms teisėms⁶. Pilietinės visuomenės organizacijoms didžiausias dėmesys buvo skiriamas **Komisijos 2018 m. kolokviume pagrindinių teisių klausimais**⁷. Dalyviai pabrėžė, kad pilietinės visuomenės organizacijoms ir teisių gynėjams turėtų būti sudarytos sąlygos dirbti saugiai, nepriklausomai ir skaidriai. Jiems turėtų būti suteikti ir pakankami finansiniai ištekliai, kad būtų lengviau pagrindines teises paversti žmonių gyvenimo tikrove.

2018 m. gegužės 30 d. Komisija pateikė pasiūlymą dėl **Teisingumo, teisių ir vertybių fondo, kad galėtų teikti papildomą paramą teisių gynėjams ir pilietinės visuomenės organizacijoms, veikiantiems Chartijoje nurodytų teisių apsaugos ir skatinimo srityje**. Pavyzdžiui, bus remiamos pilietinės visuomenės organizacijų pastangos pagerinti visų asmenų galimybes kreiptis į teismą, visų pirma vykdant informuotumo apie teises didinimo veiklą, keičiantis geriausia patirtimi bylinėjimosi klausimais ir vykdant mokymus Chartijos temomis⁸. Taip organizacijoms bus padedama užtikrinti pagrindinių teisių veiksmingumą finansuojant veiklą, skirtą dalyvavimui demokratiname ES gyvenime, lygybei ir nediskriminavimui, taip pat rasizmo ir smurto prevencijai ir kovai su jais remti⁹.

Komisija taip pat atliko konsultacijas siekdama įgyvendinti parengiamuosius veiksmus dėl **ES finansinės paramos fondo, remiančio teismo procesus bylose, susijusiose su demokratijos, teisinės valstybės principų ir pagrindinių teisių pažeidimais**, kurių paprašė Europos Parlamentas. Tikslas – didinti praktikuojančių ir kitų teisininkų informuotumą apie

⁶ Žr. ES pagrindinių teisių agentūros 2018 m. gegužės mėn. leidinį dėl pilietinės visuomenės organizacijų patiriamų iššūkių, pateikiamą adresu <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/challenges-facing-civil-society-orgs-human-rights-eu> ir medžiagą, skirtą Komisijos 2018 m. kolokviumui pagrindinių teisių klausimais, pateiktą adresu <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/colloq-civil-society>.

⁷ Dokumentai ir išvados pateikiami adresu https://ec.europa.eu/info/events/annual-colloquium-fundamental-rights_en.

⁸ COM(2018) 384 (Teisingumo programa).

⁹ COM(2018) 383 (Teisių ir vertybių programa).

Chartijoje nurodytas teisės ir apie tai, kaip užtikrinti jų laikymąsi nacionaliniu ir Europos lygmenimis.

Be to, Komisija į savo pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl ES finansavimo politikos priemonių, pasidalijamojo valdymo principu vykdomų laikotarpio po 2020 m.¹⁰, įtraukė **reikiamą sąlygą dėl veiksmingo Chartijos taikymo ir įgyvendinimo**. Joje numatyta ataskaitų teikimo tvarka, kuria siekiama patikrinti, ar ES lėšomis remiamos operacijos atitinka Chartiją.

2018 m. birželio 22 d. Komisija priėmė rekomendaciją¹¹, kuria valstybės narės raginamos nustatyti priemonės **lygybės įstaigų nepriklausomumui ir veiksmingumui pagerinti**. Tai gyvybiškai būtina, kad šios įstaigos efektyviai veiktų. Komisija taip pat toliau stebėjo nacionalinės teisės aktus, turinčius poveikį pilietinės visuomenės organizacijų darbui, ir imdavosi veiksmų, kai nustatydavo ES teisės pažeidimą¹².

2.1.2 Pranešėjų apsaugos nustatymas ES lygmeniu

2018 m. balandžio 23 d. Komisija pasiūlė bendrus minimalius standartus, kuriais visoje ES būtų užtikrinama aukšto lygio **pranešėjų apsauga**¹³. Jie turės aiškų teigiamą poveikį siekiant apsaugoti pranešėjų žodžio laisvę (Chartijos 11 straipsnis). Pranešėjų apsauga nuo atsakomųjų veiksmų yra būtina siekiant užtikrinti žiniasklaidos laisvę ir tiriamosios žurnalistikos, kaip sergėtojos, vaidmenį demokratinėje visuomenėje.

Pranešėjai turės galimybę pranešti apie direktyvoje nurodytus ES teisės pažeidimus, naudodamiesi lengvai prieinamais ir saugiais kanalais tiek viduje (organizacijoje), tiek išorėje (kompetentingai institucijai). Pranešėjai taip pat galės viešai atskleisti informaciją, kai tie kanalai nėra prieinami arba negalima pagrįstai tikėtis, kad jie tinkamai veiks, taip pat tais atvejais, kai kyla neišvengiamas arba akivaizdus pavojus viešajam interesui. Šiomis taisyklėmis taip pat bus užtikrinama, kad atsakomieji veiksmai būtų draudžiami ir už juos būtų baudžiama ir kad, jeigu pranešėjai patiria atsakomuosius veiksmus, jiems būtų prieinamos veiksmingos teisių gynimo priemonės.

2.1.3 Rinkėjų teisių skatinimas

¹⁰ COM(2018) 375.

¹¹ COM(2018) 951.

¹² Žr. 3.1 skirsnį.

¹³ COM(2018) 218. 2019 m. kovo 11 d. Europos Parlamentas ir Taryba dėl šio pasiūlymo pasiekė susitarimą.

Pirmininkas J.-C. Junckeris savo 2018 m. pranešime apie Sąjungos padėtį¹⁴ paskelbė **priemonės, skirtas padėti ES piliečiams veiksmingai, laisvai, sąžiningai ir saugiai naudotis Chartijoje įtvirtintomis rinkimų teisėmis.** Nustatant šias priemones buvo vadovaujama 2018 m. vasario mėn. paskelbtomis rekomendacijomis¹⁵, kuriose Komisija pabrėžė praktinius veiksmus, kaip efektyviai pagerinti 2019 m. Europos Parlamento rinkimų organizavimą. Iš pastarojo meto atvejų paaiškėjo, kokią riziką kelia masinės internetinės dezinformavimo kampanijos, neskaidri politinė reklama, netinkamas piliečių asmens duomenų naudojimas, tradicinių rinkimų apsaugos nuostatų pažeidimai, kibernetiniai išpuoliai ir kitos pastangos kišti į rinkimus ir pakirsti demokratiją Europoje. Europos Komisijos išdėstytomis priemonėmis¹⁶ siekiama remti jungtinius visų demokratinio proceso dalyvių veiksmus, padedant:

- valdžios institucijoms greitai nustatyti potencialias grėsmes, dalytis informacija ir užtikrinti spartų ir gerai koordinuojamą atsaką;
- užtikrinti didesnę internetinės politinės reklamos ir tikslinių skelbimų skaidrumą, taip pat saugumo priemones, kuriomis tinklai ir informacinės sistemos būtų apsaugoti nuo kibernetinio saugumo grėsmių;
- padėti nacionalinėms institucijoms ir Europos bei nacionalinėms politinėms partijoms tinkamai taikyti naujuosius ES duomenų apsaugos įpareigojimus¹⁷ rinkimų srityje;
- sudaryti sąlygas taikyti finansinę sankciją¹⁸ už duomenų apsaugos normų pažeidimus, kuriais tyčia siekiama daryti įtaką Europos Parlamento rinkimų rezultatams.

Igyvendindama **Melagingų naujienų klausimų aukšto lygio ekspertų grupės rekomendacijas**¹⁹, 2018 m. balandžio 26 d. Komisija priėmė **Komunikatą dėl dezinformacijos**²⁰, paragindama internetinių platformų, reklamos pramonės ir didžiųjų reklamos įmonių atstovus²¹ parengti savireguliacinio **praktikos kodeksą dėl kovos su**

¹⁴ https://ec.europa.eu/commission/priorities/state-union-speeches/state-union-2018_lt.

¹⁵ C(2018) 900

¹⁶ C(2018) 5949, COM(2018) 638, COM(2018) 636 ir COM(2018) 630.

¹⁷ Naująsias ES duomenų apsaugos normas pradėta taikyti 2018 m. gegužės mėn. Jos taikomos visoms Europos ir nacionalinėms politinėms partijoms ir kitiems rinkimų srities subjektams, pvz., duomenų brokeriams ir socialinės žiniasklaidos platformoms.

¹⁸ Šios sankcijos dydis galėtų būti iki 5 proc. atitinkamos Europos politinės partijos ar fondo metinio biudžeto. Sankcijas nustatytų ir išreikšautų Europos politinių partijų ir Europos politinių fondų institucija.

¹⁹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>.

²⁰ COM(2018) 236.

²¹ Įmonės Facebook, Google, Twitter ir Mozilla bei verslo asociacijos, atstovaujančios internetinėms platformoms ir reklamos pramonei.

dezinformacija²². Įsipareigojimai apimtų pareigą užtikrinti politinės reklamos skaidrumą, uždaryti aktyvias netikras paskyras, žymėti interneto robotų skleidžiamas žinutes ir pagerinti patikrintų faktų turinio matomumą. Komisija ir Vyriausioji įgaliotinė šį komunikatą papildė išdėstydamos **bendrą kovos su dezinformacija veiksmų planą**²³. Jis apima geresnes duomenų analizės ir nustatymo priemones, ankstyvojo perspėjimo sistemą, per kurią keičiamasi informacija apie dezinformavimo kampanijas ir koordinuojamos atsakomosios priemonės, taip pat praktikos kodekso įgyvendinimo stebėseną.

2.1.4 Visuomenės, kurioje vyrauja tolerancija, pliuralizmas ir nediskriminacija, skatinimas

Iš 2018 m. ES pagrindinių teisių agentūros paskelbtų duomenų matyti, kad rasizmo ir diskriminacijos vis dar daugėja²⁴. Esant tokiai padėčiai, **Kovos su rasizmu, ksenofobija ir kitų formų netolerancija aukšto lygio grupė** ir toliau rengė atsako į neapykantos nusikaltimus ir neapykantą kurstančias kalbas priemones²⁵. Vienas iš siektinų rezultatų buvo ES pamatinio sprendimo dėl kovos su rasizmu ir ksenofobija²⁶ praktinio taikymo gairės, skirtos padėti valstybėms narėms įveikti iššūkius, su kuriais jos susiduria įgyvendinamos savo teisinius įsipareigojimus visuomenei²⁷.

Komisija taip pat toliau stebėjo **Kovos su neteisėtu neapykantos kurstymu internete elgesio kodekso**²⁸ poveikį. 2018 m. vertinimų rezultatai rodo, kad šalinant neteisėtą neapykantos kurstymą pasiekta konkrečių rezultatų²⁹. IT įmonės pašalina vidutiniškai daugiau kaip 70 proc. turinio, apie kurį joms pranešama, palyginti su 59 proc. 2017 m. ir 28 proc. 2016 m. 2018 m. dar keturios įmonės, *Instagram*, *Google +*, *Snapchat* ir *Dailymotion*, paskelbė taikysiančios elgesio kodeksą.

Taryba priėmė deklaraciją³⁰ dėl tolesnių kovos su **antisemitizmu** veiksmų. Iš ES pagrindinių teisių agentūros 2018 m. antisemitizmo tyrimo³¹ matyti, kad problemos tebėra neišspręstos. 9

²² <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/code-practice-disinformation>.

²³ JOIN(2018) 36.

²⁴ Antrojo mažumų ir diskriminacijos tyrimo etapo rezultatai (EU MIDIS II), pateikiami adresu

<https://fra.europa.eu/en/publication/2017/eumidis-ii-main-results>;

<https://fra.europa.eu/en/publication/2017/second-european-union-minorities-and-discrimination-survey-eu-midis-ii-muslims>; <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/eumidis-ii-being-black>.

<https://fra.europa.eu/en/publication/2018/2nd-survey-discrimination-hate-crime-against-jews>.

²⁵ https://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?&item_id=51025.

²⁶ OL L 328, 2008 12 6, p. 55.

²⁷ https://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=55607.

²⁸ Daugiau informacijos žr. https://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=54300.

²⁹ https://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=54300.

³⁰ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15213-2018-INIT/lt/pdf/>.

iš 10 respondentų mano, kad jų šalyje per penkerius metus iki tyrimo antisemitizmas sustiprėjo. Daugiau kaip 8 iš 10 mano, jog tai yra rimta problema. Komisija ir toliau rėmė iniciatyvas, skirtas kovoti su visų formų antisemitizmu pagal Teisių, lygybės ir pilietiškumo programą. Ji surengė 12-ąją ES ir Izraelio aukšto lygio seminarą kovos su rasizmu, ksenofobija ir antisemitizmu tema ir toliau didino savo pačios darbuotojų informuotumą rengdama mokymus Holokausto atminimo ir antisemitizmo klausimais. 2018 m. lapkričio mėn. ES tapo Tarptautinio Holokausto aukų atminimo aljanso nuolatine tarptautine partnere.

Komisija ėmė intensyviau bendradarbiauti su svarbiausiais suinteresuotaisiais subjektais ir pilietine visuomene kovojant su **neapykanta prieš musulmonus**. 2018 m. kovo 28 d. susitiko Europos imamai, o 2018 m. gruodžio 3 d. buvo surengta aukšto lygio konferencija, skirta kovai su netolerancija ir diskriminacija, nukreipta prieš ES esančius musulmonus³². Šioje konferencijoje ES pagrindinių teisių agentūra pristatė prieš musulmonus nukreiptos neapykantos atvejų duomenų bazę³³.

2018 m. Komisija priėmė Ataskaitą dėl patirties, įgytos atlikus ES **romų** integracijos nacionalinių strategijų plano iki 2020 m. laikotarpio vidurio peržiūrą³⁴. Ataskaitoje pabrėžiama pažanga, visų pirma švietimo srityje. Įgyvendindama Europos semestrą, Komisija ir toliau stebėjo romų įtraukties pažangą ir pasiūlė konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas dėl integracinio bendrojo romų vaikų lavinimo keturiose šalyse (BG, HU, RO, SK). Savo 2018 m. gegužės mėn. pasiūlymuose dėl 2021–2027 m. struktūrinių fondų³⁵ Komisija pasiūlė su romų įtrauktimi susijusią politiką tvirtai susieti su finansavimo prioritetais. Pagal Teisių, lygybės ir pilietiškumo programą taip pat buvo finansuojami projektai, kuriais remiama romų įtrauktis ir kovojama su diskriminacija ir priešišku čigonams visoje Europoje.

³¹ <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/2nd-survey-discrimination-hate-crime-against-jews>.

³² https://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=57312.

³³ <https://fra.europa.eu/en/databases/anti-muslim-hatred/>.

³⁴ COM(2018) 785 (2011–2017 m. laikotarpis).

³⁵ COM(2018) 382 ir COM(2018) 375.

2.2. Pagrindinių teisių laikymosi užtikrinimas

ES institucijos, įstaigos, organai ir agentūros, imdamiesi bet kokių veiksmų, turi laikytis Chartijos. Chartijos nesilaikymo atvejus galima apskųsti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui. 2018 m. Komisija toliau integravo pagrindines teises į savo teisėkūros ir politikos iniciatyvas, siekdama užtikrinti, kad būtų laikomasi Chartijos. Štai keli pavyzdžiai:

- Pasiūlytas **Teroristinio turinio sklaidos internete prevencijos** reglamentas³⁶. Taip būtų sukurta suderinta teisinė sistema, kuria siekiama užtikrinti, kad internetinės prieglobos paslaugos nebūtų naudojamos teroristiniam turiniui skleisti. Reglamente aiškiau išdėstoma valstybių narių ir prieglobos paslaugų teikėjų atsakomybė už savo paslaugų saugos užtikrinimą ir teroristinio turinio nustatymą bei pašalinimą. Komisija išnagrinėjo pasiūlymo poveikį Chartijoje nurodytoms teisėms ir įtraukė apsaugos nuostatas, kad šių teisių būtų laikomasi.
- Persvarstytoje **Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvoje (AŽPD)**³⁷ sustiprinama kova su neteisėtu ir žalingu turiniu teikiant visas audiovizualines paslaugas, taip pat socialinėje žiniasklaidoje. Vaizdo įrašų dalijimosi platformos (pvz., *YouTube*) turės įdiegti vaikų apsaugos nuo žalingo turinio priemones ir plačiosios visuomenės apsaugos nuo smurto ar neapykantos kurstymo ir nuo tam tikro nusikalstamoms veikoms priskiriamo turinio priemones.
- Pasiūlytos priemonės dėl **dirbtinio intelekto (DI)**³⁸. DI koncepcijos turi atitikti Chartiją („standartizuotosios pagrindinės teisės“). Gruodžio 7 d. Komisija pateikė su valstybėmis narėmis suderintą planą, kuriuo užtikrinama, kad DI būtų taikomas taip, kad būtų laikomasi pagrindinių teisių ir etikos normų. 2018 m. gruodžio 18 d. Komisijos Aukšto lygio ekspertų grupė dirbtinio intelekto klausimais³⁹ parengė etikos gairių⁴⁰, taip pat apimančių DI poveikį pagrindinėms teisėms, projektą.
- **Finansavimo priemonės migracijos**, sienų valdymo ir saugumo srityse, numatytos kitai daugiametei finansinei programai (DFP)⁴¹: šiuose pasiūlyimuose pabrėžiama, kad lėšas reikia naudoti visapusiškai laikantis Chartijoje nurodytų teisių ir principų. ES lėšomis remiamais veiksmais visų pirma turėtų būti atsižvelgiama į vaikų, migrantų, pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų pagrindines teises ir užtikrinama, kad būtų visapusiškai laikomasi

³⁶ COM(2018) 640.

³⁷ OL L 303, 2018 11 28, p. 69.

³⁸ COM(2018) 237.

³⁹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/high-level-expert-group-artificial-intelligence>.

⁴⁰ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/draft-ethics-guidelines-trustworthy-ai>.

⁴¹ COM(2018) 471, COM(2018) 473 ir COM(2018) 472.

teisės į žmogaus orumą, teisės į prieglobstį, taip pat asmenų, kuriems reikia tarptautinės apsaugos ir apsaugos išsiuntimo atveju, teisių.

2.3. ES institucijų veiksmų kontrolė Teisingumo Teisme

Byla **Mykola Yanovych Azarov prieš Tarybą**⁴² susijusi su apeliaciniu skundu dėl lėšų ir ekonominių išteklių įšaldymo, atsižvelgiant į padėtį Ukrainoje. Apelianto pavardė buvo asmenų, subjektų ir įstaigų, kuriems taikomas lėšų ir ekonominių išteklių įšaldymas remiantis ES nepriklausančios šalies teisminės institucijos sprendimu, sąraše. Taryba privalėjo patikrinti, ar šis sprendimas priimtas visapusiškai laikantis teisės į gynybą ir teisės į veiksmingą teisminę apsaugą. Teisingumo Teismas nustatė, kad iš sprendimo motyvų nėra akivaizdu, kad Taryba patikrino, ar Ukrainos teisminės institucijos laikėsi apelianto teisės į gynybą ir teisės į teisminę apsaugą. Atitinkamai Teisingumo Teismas panaikino ginčijamas priemones tiek, kiek jos susijusios su apelianu.

⁴² Byla C-530/17.

3. Chartijos taikymas valstybėse narėse ir jų iniciatyva

3.1 Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės tendencijos

Chartija valstybėms narėms taikoma tik tada, kai jos įgyvendina ES teisę, kaip išdėstyta jos 51 straipsnyje. Todėl pažeidimo nagrinėjimo procedūras, grindžiamas Chartija, galima pradėti tik tuo atveju, kai nustatomas pakankamas ryšys su ES teise. Kiekvienais metais Komisija gauna daug skundų, kurių atžvilgiu ji negali imtis veiksmų, nes atvejis nepriklauso ES teisės taikymo sričiai⁴³. Tai gali sukelti tam tikrą nepasitenkinimą, kai asmenys siekia pasinaudoti savo teisėmis.

2018 m. Komisija ėmėsi veiksmų toliau nurodytais su Chartija susijusiais atvejais:

2018 m. rugsėjo 24 d. Komisija apskundė Lenkiją ES Teisingumo Teismui už teismų nepriklausomumo principo pažeidimus, padarytus naujuoju įstatymu dėl Aukščiausiojo Teismo. Komisija mano, kad naujajame įstatyme numatyta teisėjų pensijų tvarka neatitinka ES teisės, nes ja pažeidžiamas teismų nepriklausomumo principas, apimantis teisėjų pašalinimo iš pareigų negalimumą (Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnio 1 dalis, aiškinama kartu su Chartijos 47 straipsniu). 2018 m. gruodžio 17 d. ES Teisingumo Teismas paskelbė galutinę nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių, nurodydamas nutraukti Aukščiausiojo Teismo įstatyme numatytos pensijų tvarkos taikymą.

2018 m. liepos 19 d. Komisija pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūrą dėl Vengrijos įstatymo, kuriuo kriminalizuojama nacionalinių, tarptautinių ir nevyriausybinių organizacijų vardu bet kurio asmens suteikta bet kokia pagalba asmenims, pageidaujantiems prašyti prieglobsčio arba leidimo gyventi Vengrijoje. Tą pačią dieną ji apskundė Vengriją ES Teisingumo Teismui už Vengrijos prieglobsčio ir grąžinimo teisės aktų neatitiktį ES teisei. Šių veiksmų imtasi po 2015 m. pradėto tirti pažeidimo ir atitinkamų pakeitimų⁴⁴.

2018 m. lapkričio 8 d. Komisija pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūrą prieš Bulgariją dėl netinkamo ES prieglobsčio teisės aktų įgyvendinimo. Problemos visų pirma susijusios su nelydimų nepilnamečių apgyvendinimu ir teisiniu atstovavimu, pažeidžiamų prieglobsčio

⁴³ 45 proc. visuomenės atsiųstų laiškų 2018 m. buvo susiję su klausimais, kurių atžvilgiu ES neturi kompetencijos. Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento p. 4.

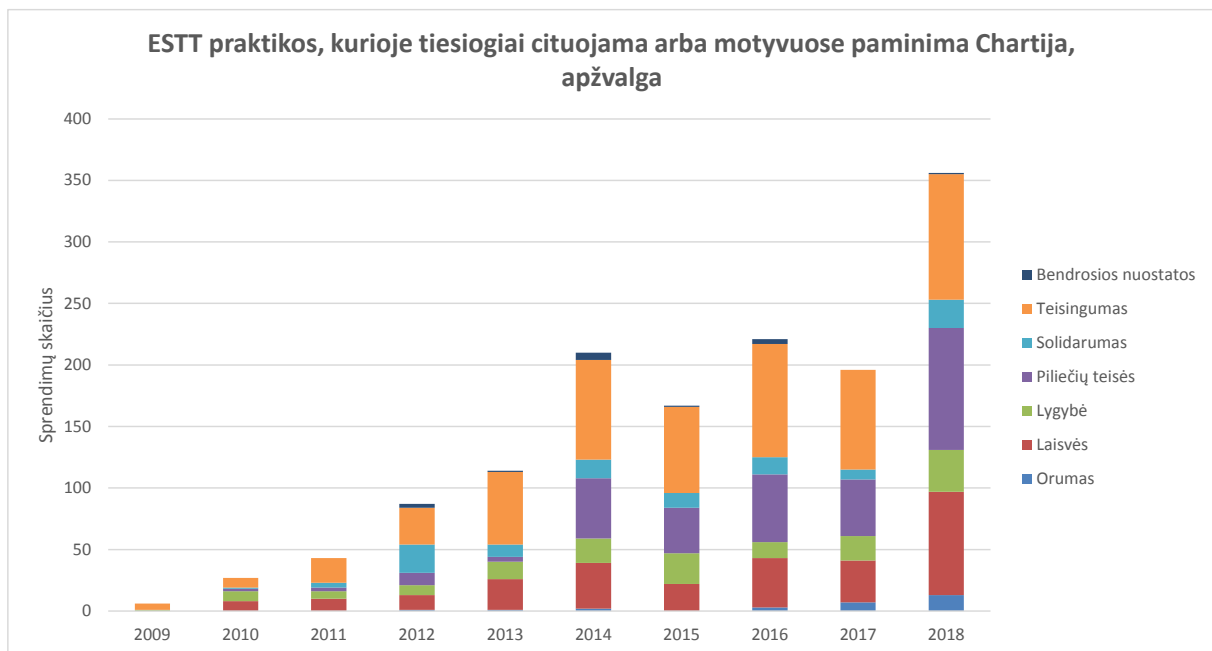
⁴⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4522_en.htm.

prašytojų nustatymu ir rėmimu, tinkamos teisinės pagalbos teikimu, prieglobsčio prašytojų sulaikymu ir apsaugos nuostatomis pagal sulaikymo procedūrą⁴⁵.

Net ir veikdamos ne ES teisės srityje, valstybės narės privalo laikytis vertybių, kuriomis yra grindžiama ES. Visų pirma teisinės valstybės principų laikymasis yra būtina pagrindinių teisių apsaugos sąlyga. 2017 m. Komisijai pasinaudojus Europos Sąjungos sutarties 7 straipsnio 1 dalies nuostata, 2018 m. Taryba surengė tris posėdžius dėl teisinės valstybės principų Lenkijoje. 2018 m. rugsėjo 12 d. Europos Parlamentas nusprendė pradėti 7 straipsnio 1 dalies procedūrą dėl Vengrijos.

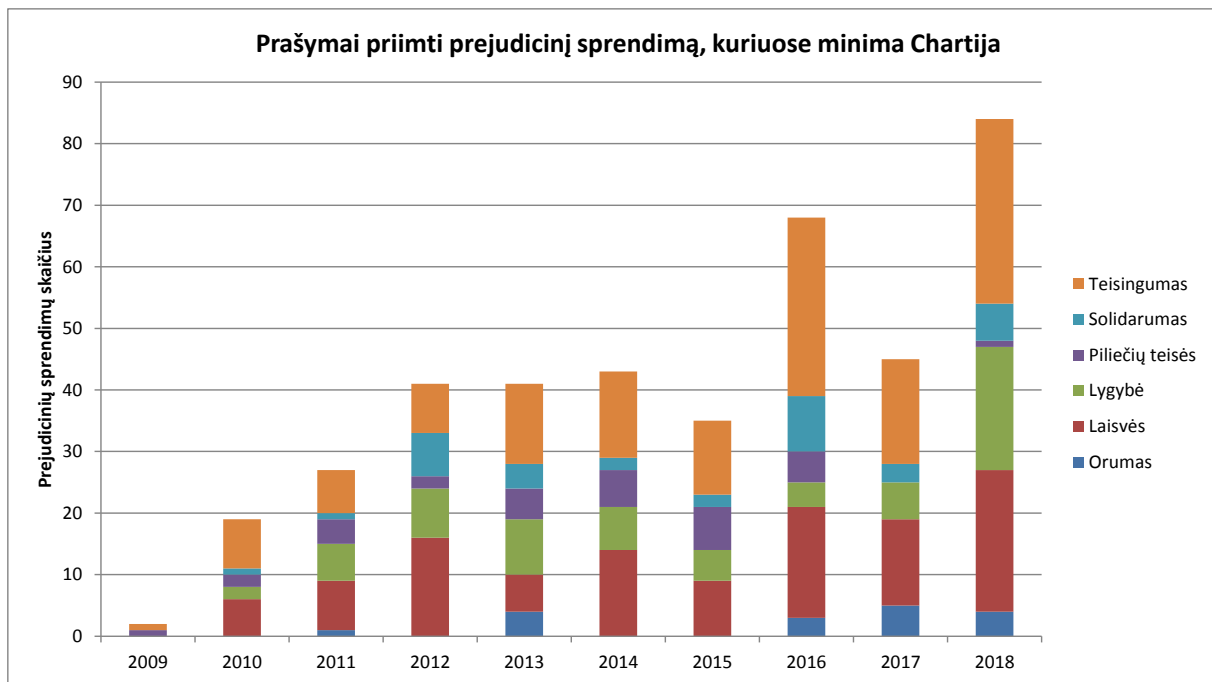
3.2. Teisingumo Teismo gairės valstybėms narėms

2018 m. ES Teisingumo Teismas (ESTT) Chartija rėmėsi 356 bylose (2010 m. – 27 bylose).



Įvairiais klausimais kreipdamiesi į ESTT (su prašymais priimti prejudicinį sprendimą), nacionaliniai teismai vis dažniau remiasi Chartija (84 kartus 2018 m., palyginti su 19 kartų 2010 m.).

⁴⁵ [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-18-6247 lt.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-18-6247_lt.htm).



2018 m. ESTT rėmėsi Chartija tam tikrose bylose dėl kovos su diskriminacija. Dviem atvejais, kai etosu grindžiamos organizacijos skirtingai elgėsi su darbuotojais, remdamosi jų religija⁴⁶, Teisingumo Teismas pirmą kartą patikslino Direktyvos 2000/78/EB⁴⁷ 4 straipsnio 2 dalies aiškinimą – šioje nuostatoje numatyta religijos pagrindais taikytina nediskriminavimo principo išimtis, kai darbdavys yra bažnyčia arba kita etosu grindžiama organizacija. Teisingumo Teismas tiesiogiai rėmėsi Chartijos 10, 21 ir 47 straipsniais ir nustatė, kad, nors Direktyvoje 2000/78/EB saugomos pagrindinės darbuotojų teisės nebūti diskriminuojamiems dėl religijos, šia direktyva taip pat siekiama atsižvelgti į bažnyčių ir moraliniais principais grindžiamų organizacijų teisę į autonomiją, kaip numatyta Chartijos 10 straipsnyje.

Byloje *Coman*⁴⁸ Teisingumo Teismas patvirtino, kad sąvoka „sutuoktinis“, vartojama ES teisės aktuose dėl Sąjungos piliečių teisės laisvai judėti ir apsigyventi, reiškia asmenį, susijusį su kitu asmeniu santuokos ryšiais, yra lyties požiūriu neutrali ir todėl gali apimti ES piliečio tos pačios lyties sutuoktinį. Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Chartijos 7 straipsnyje užtikrinamos teisės turi tą pačią reikšmę ir taikymo apimtį kaip ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje įtvirtintos teisės. Teisingumo Teismas, remdamasis Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija, padarė išvadą, kad sąvoka „privatus gyvenimas“ ir sąvoka „šeimos gyvenimas“ gali apimti homoseksualios poros

⁴⁶ Bylos C-414/16, *Egenberger / Evangelisches Werk für Diakonie und Entwicklung e.V.* ir C-68/17, *IR*.

⁴⁷ 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000 12 2, p. 16).

⁴⁸ Byla C-673/16.

santykius lygiai taip pat, kaip jos apima skirtingų lyčių poras, esančios tokioje pačioje situacijoje, santykius.

Dviejose bylose dėl teisės į veiksmingą teisinę gynybą taikymo, susijusio su ES prieglobsčio ir grąžinimo teisės normomis⁴⁹, ESTT nusprendė, jog Chartijos 47 straipsnyje, aiškinamame kartu su Chartijos 18 straipsniu ir 19 straipsnio 2 dalimi, reikalaujama, kad tarptautinės apsaugos prašytojui būtų sudarytos sąlygos veiksmingai apginti savo teises teisminėje institucijoje.

3.3. Nacionalinė teismų praktika, kurioje cituojama Chartija

Nacionalinių teismų teisėjai atlieka itin svarbų vaidmenį užtikrinant pagrindinių teisių apsaugą. ES pagrindinių teisių agentūra nustatė, kad nacionaliniai teismai 2018 m. ir toliau rėmėsi Chartija, ypač prieglobsčio ir migracijos, duomenų apsaugos ir teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose atvejais⁵⁰.

Chartija valstybėms narėms taikoma tik tada, kai jos įgyvendina ES teisę (Europos Sąjungos sutarties 51 straipsnis). Tačiau nacionalinių teismų teisėjai Chartija remiasi ne tik ES teisės taikymo atvejais. Daugumoje teismų sprendimų, kuriuose remiamasi Chartija, klausimas, ar Chartija taikoma ir kodėl ji taikoma, nekeliamas. Chartijos 51 straipsnį ir jo taikymo sritį teisėjai nagrinėja labai retai⁵¹.

2018 m. parodė, kad ankstesnės konkrečių Chartijos straipsnių taikymo tendencijos išlieka. Dažniausiai ir toliau buvo remiamasi Chartijos nuostata dėl teisės į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą (47 straipsnis). Nacionalinių teismų teisėjai taip pat rėmėsi teise į privatų ir šeimos gyvenimą (7 straipsnis) ir teise į asmens duomenų apsaugą (8 straipsnis)⁵². Toliau pateikiami keli tokių bylų pavyzdžiai:

Suomijoje⁵³ Aukščiausiasis Administracinis Teismas nustatė, jog imigracijos tarnybos negali reikalauti, kad prieglobsčio prašytojai pateiktų intymių veiksmų nuotraukas arba vaizdo įrašus, taip pagrįsdami savo teiginius, kad jie persekiojami dėl seksualinės orientacijos, nes

⁴⁹ Bylos C-175/17, X / Belastingdienst/Toeslagen, ir C-180/17, X ir Y / Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie.

⁵⁰ ES agentūros 2019 m. pagrindinių teisių ataskaita (Pagrindinių teisių agentūros 2019 m. pagrindinių teisių ataskaita).

⁵¹ Ten pat.

⁵² Ten pat.

⁵³ Suomija, Aukščiausiasis Administracinis Teismas, byla 3891/4/17, 2018 m. balandžio 13 d.

taip būtų pažeidžiama teisė į žmogaus orumą (Chartijos 1 straipsnis) ir teisė į privatų gyvenimą (Chartijos 7 straipsnis).

Čekijoje⁵⁴ Aukščiausiasis Administracinis Teismas nusprendė, kad Užsienio piliečių gyvenimo šalyje įstatymo 171 straipsnio a punktu, pagal kurį atsisakymo išduoti vizą negalima apskųsti teismui, pažeidžiamas Chartijos 47 straipsnis (teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą).

Portugalijoje⁵⁵ Konstitucinis Teismas peržiūrėjo Įstatymo 34/2004 dėl teisės kreiptis į teismus 7 straipsnio 3 dalį, kuria draudžiama suteikti teisinę pagalbą pelno siekiantiems subjektams. Konstitucinis Teismas pripažino šią normą prieštaraujančia Konstitucijai ir pabrėžė, kad, norint įgyvendinti Chartijos 47 straipsnyje užtikrinamą teisę į veiksmingą teisminę apsaugą, gali tekti suteikti teisinę pagalbą pelno siekiantiems juridiniams asmenims.

4. Aktualių klausimų skiltis: 10-osios Chartijos įsigaliojimo metinės

ES institucijose laipsniškai susiformavo pagrindinių teisių laikymosi kultūra. Politikos formuotojai vis labiau supranta, kaip svarbu užtikrinti, kad jų iniciatyvos atitiktų Chartiją⁵⁶. Nuo Chartijos įsigaliojimo ES patvirtino įvairias iniciatyvas, kuriomis tiesiogiai propaguojamos ir ginamos Chartijoje įtvirtintos asmenų teisės⁵⁷. Nuo 2010 m. padaugėjo atvejų, kai ESTT remiasi Chartija. Turi būti toliau įgyvendinama tvirta ES politinė pagrindinių teisių skatinimo ir apsaugos darbotvarkė.

Nacionaliniai teismai savo sprendimuose taip pat remiasi Chartija ir vis dažniau prašo ESTT išaiškinimo⁵⁸. Vis dėlto visas Chartijos potencialas dar neišnaudotas, jos žinomumas tebėra

⁵⁴ Čekija, Aukščiausiasis Administracinis Teismas, *byla 6 Azs 253/2016 – 49*, 2018 m. sausio 4 d.

⁵⁵ Portugalija, Konstitucinis Teismas, *byla 242/2018*, 2018 m. gegužės 8 d.

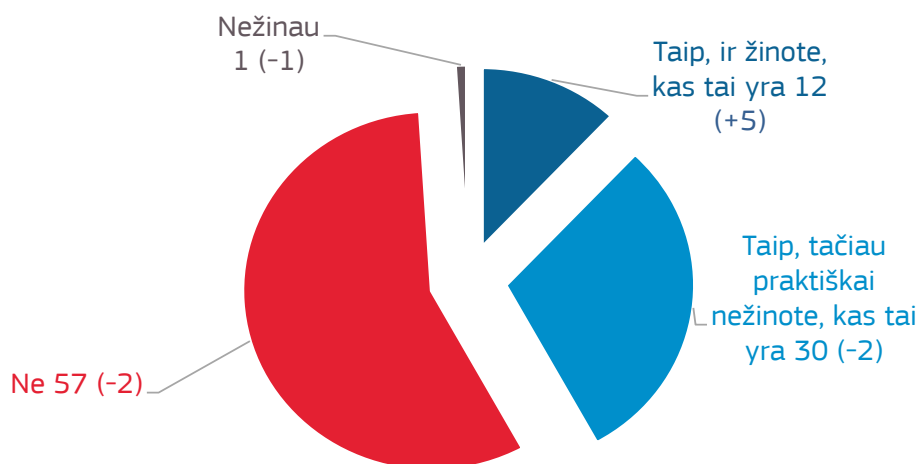
⁵⁶ Žr. Komisijos veiklos gaires dėl būtinumo atsižvelgti į pagrindines teises atliekant poveikio vertinimus ir 2015 m. Geresnio reglamentavimo dokumentų rinkinį, pagal kurį Chartijos nuostatų integravimas tampa sudedamąja poveikio vertinimo dalimi (*Tool/28*). Taip pat žr. Tarybos gaires dėl pagrindinių teisių laikymosi patikrinimo, 2015 m. sausio 20 d. dok. 5377/15, ir Europos Parlamento Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komiteto (LIBE) galimybę pateikti nuomonę dėl bet kurios teisėkūros dokumentų bylos (Europos Parlamento Darbo tvarkos taisyklių 38 straipsnis).

⁵⁷ Išdėstyta Komisijos metinių ataskaitų dėl Chartijos taikymo 2.1 skirsnyje „Pagrindinių teisių skatinimas ir apsauga“, pateikiama adresu https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights/application-charter/annual-reports-application-charter_en.

⁵⁸ Žr. pirmiau išdėstytą 3.2 skirsnį. Taip pat žr. ESTT rekomendacijas nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo, OL C 257, 2018 7 20. Žr. Burgorgue-Larsen, L. (2017), *La*

menkas⁵⁹. ES pagrindinių teisių agentūra pažymi, jog trūksta nacionalinių politikos priemonių, kuriomis būtų skatinamas Chartijos žinomumas ir jos įgyvendinimas⁶⁰. „Eurobarometro“ tyrimas informuotumo apie Chartiją tema⁶¹ rodo, kad nors nuo 2012 m. padėtis šiek tiek pagerėjo, tik 42 proc. respondentų yra girdėję apie Chartiją ir tik tačiau tik 12 proc. gerai supranta, koks tai dokumentas.

QB1 Ar kada nors girdėjote apie ES pagrindinių teisių chartiją?
(% - EU)



(2019 m. kovo mėn. - 2012 m. birželio mėn.)

Rezultatai taip pat rodo, kad šeši iš dešimties respondentų norėtų gauti daugiau informacijos apie Chartiją ir kur kreiptis, jeigu Chartijoje nurodytos jų teisės būtų pažeistos.

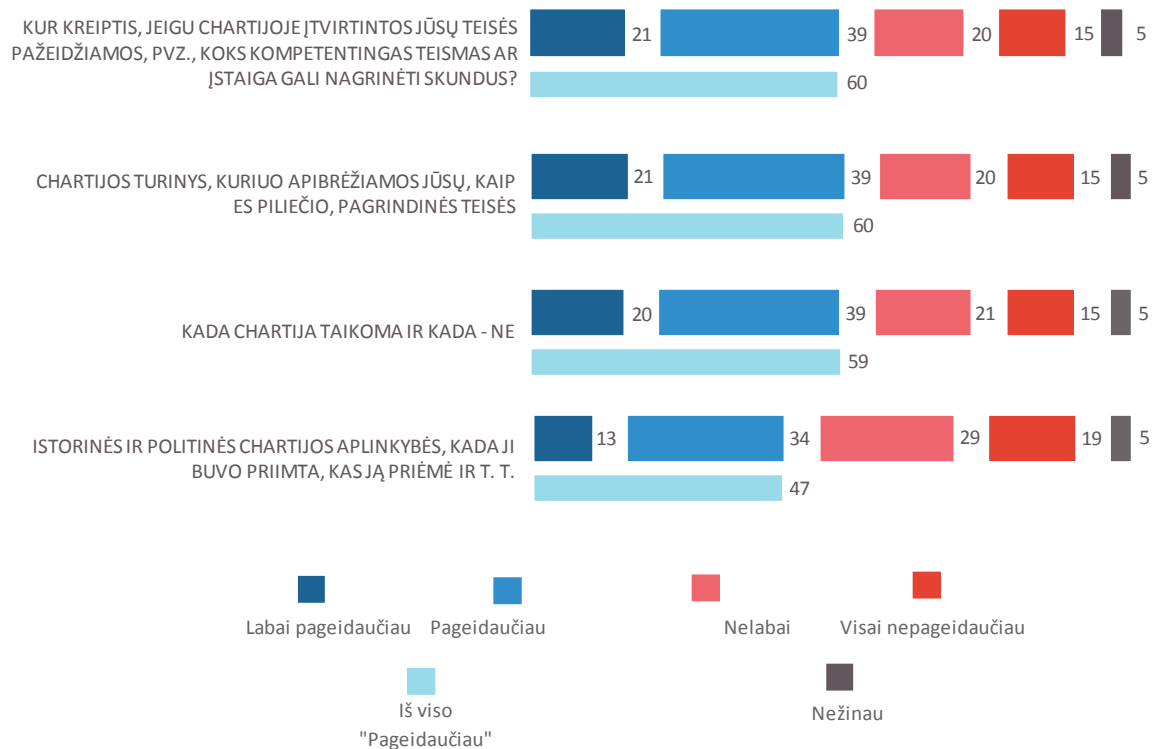
Charte des droits fondamentaux saisie par les juges en Europe, Paris, Pedone. Žr. ES pagrindinių teisių agentūros dokumentą „Pagrindinių teisių chartijos įgyvendinimo iššūkiai ir galimybės“, 2018 m. rugsėjo mėn., pateikta adresu <https://fra.europa.eu/en/opinion/2018/charter-training>. Taip pat žr. 2018 m. kovo mėn. ES pagrindinių teisių agentūros paskelbtus Chartijos taikymo aprašus pagal valstybes, pateikiamus adresu <https://fra.europa.eu/en/charterpedia/fra-charter-resources>.

⁵⁹ „Pagrindinių teisių chartijos įgyvendinimo iššūkiai ir galimybės“, 2018 m. rugsėjo mėn., pateikta adresu <https://fra.europa.eu/en/opinion/2018/charter-training>. Taip pat žr. Pagrindinių teisių agentūros 2019 m. pagrindinių teisių ataskaitą dėl Chartijos taikymo nacionalinėje teisėkūroje ir Pagrindinių teisių agentūros Chartijos taikymo aprašus pagal šalis, *op. cit.*

⁶⁰ Žr. Pagrindinių teisių agentūros 2019 m. pagrindinių teisių ataskaitą dėl nacionalinių politikos priemonių, kuriomis būtų siekiama skatinti taikyti Chartiją, trūkumo.

⁶¹ Specialus „Eurobarometro“ tyrimas Nr. 487b.

QB6 Ar pageidautumėte turėti daugiau informacijos toliau nurodytais Chartijos aspektais?
(% - EU)



Chartija žmonių gyvenime gali būti veiksminga tik tuo atveju, jeigu jie žino savo teises, žino, kur kreiptis, kai jų teisės pažeidžiamos, o nacionaliniai teismai, teisės aktų leidėjai ir administracijos įgyvendina jų teises.

Sąveikioji pagrindinių teisių priemonė⁶² padeda žmonėms rasti kompetentingą nacionalinę instituciją, kai jų teisės pažeidžiamos. 2018 m. joje buvo atlikta 3 871 paieška, ji galėtų būti geriau viešinama ir atitinkamai plačiau naudojama.

Bendradarbiaujant su Komisija ir ES pagrindinių teisių agentūra⁶³ ES pirmininkaujančių valstybių surengtuose renginiuose Chartijos klausimais buvo pabrėžiama geroji nacionalinių

⁶² https://beta.e-justice.europa.eu/459/LT/fundamental_rights_interactive_tool?init=true.

⁶³ Pavyzdžiui, ES pirmininkaujant Nyderlandams 2016 m. surengta konferencija „ES pagrindinių teisių chartijos taikymas nacionalinėje politikoje“ arba ES pirmininkaujant Austrijai 2018 m. surengta konferencija „ES pagrindinių teisių chartijos nacionalinė būklė“.

institucijų patirtis didinant Chartijos žinomumą ir rengiant priemones⁶⁴, padėsiančias politikos formuotojams integruoti Chartiją į savo darbą. Nuo 2018 m. spalio mėn. Europos e. teisingumo portale galima rasti naują priemonę – *CharterClick*⁶⁵, padedančią patikrinti, ar konkreči byla patenka į Chartijos taikymo sritį. Priemonę papildė išsamus Chartijos taikymo vadovas⁶⁶.

Mokymas Chartijos klausimais yra itin svarbus jos veiksmingumui užtikrinti. 2018 m. Komisija per Europos teisėjų mokymo tinklą ir toliau rėmė teisėjų ir prokurorų mokymą⁶⁷. Pagal Komisijos Teisingumo programą taip pat buvo remiami kokybiški praktikuojančių teisininkų mokymo Chartijos klausimais projektai⁶⁸.

Komisijos pasiūlymu dėl naujojo Teisingumo, teisių ir vertybių fondo atveriamą galimybę finansuoti informavimo apie Chartiją veiklą, skirtą ne tik teisėjams ir praktikuojantiems teisininkams, bet ir nacionalinėms institucijoms (t. y. ministerijoms, policijai ir nacionaliniams parlamentams).

2018 m. ES pagrindinių teisių agentūra vykdė įvairią informavimo apie Chartiją ir mokymo jos temomis veiklą. Ji paskelbė pagrindinius Chartijoje nurodytų teisių sklaidos principus⁶⁹ ir atnaujino bei išplėtė *Chartipedia* (internetinę priemonę, kurioje atskirų straipsnių forma pateikiama susijusi ES ir nacionalinė teismų praktika, taip pat atitinkamos konstitucinės, ES ir tarptautinės teisės normos⁷⁰). *Chartipedia* papildė Europos e. teisingumo portale pateiktą informaciją apie Chartiją, jos taikymo sritį, aiškinimą ir poveikį. 2018 m. Agentūra taip pat parengė praktikuojantiems teisininkams ir politikos formuotojams skirtą vadovą Chartijos

⁶⁴ Žr. kontrolinį sąrašą, kurį ES pagrindinių teisių agentūra nurodė savo vadove „Europos Sąjungos pagrindinių teisių Chartijos taikymas teisėje ir formuojant politiką nacionaliniu lygmeniu“, II dalis, pateikta adresu <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/national-guidance-application-eu-charter>. Žr. Europos Komisijos bendrai finansuojamą „Chartijos vertinimo projektą“, kuriuo informuojama apie Chartiją ir vieno langelio principu pateikiama mokymo medžiaga, pateikta adresu <https://charter.humanrights.at/>.

⁶⁵ [https://beta.e-justice.europa.eu/583/LT/does the charter apply to my case](https://beta.e-justice.europa.eu/583/LT/does%20the%20charter%20apply%20to%20my%20case).

⁶⁶ [https://beta.e-justice.europa.eu/584/LT/charter tutorial](https://beta.e-justice.europa.eu/584/LT/charter_tutorial).

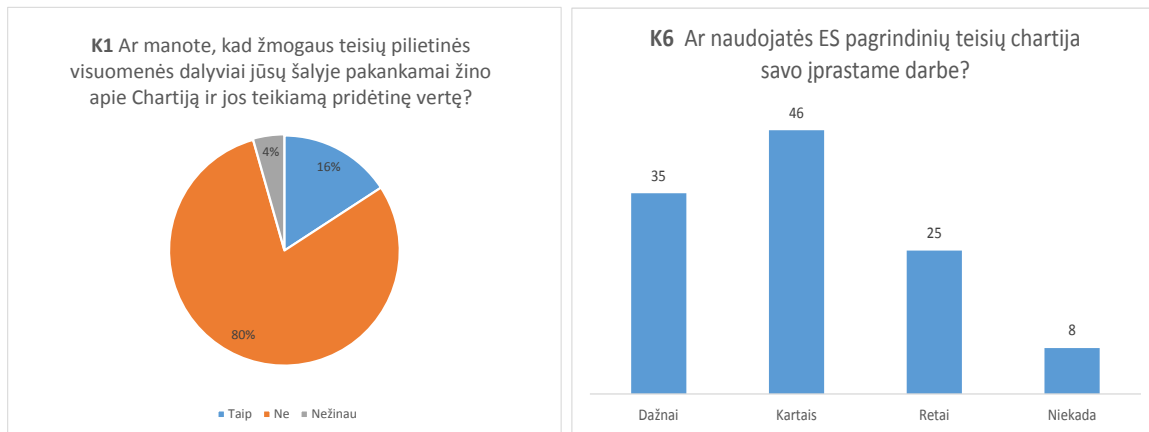
⁶⁷ Pavyzdžiui, Europos teisėjų mokymo tinklo (ETMT) ir Pagrindinių teisių agentūros mokymai „ES pagrindinių teisių chartijos taikytinumas ir poveikis nacionaliniame procese“, 2018 m. balandžio 19–20 d., Viena, ir 2018–2019 m. ETMT mokomieji seminarai ES valstybių narių teisėjams ir prokurorams Chartijos žinomumo ir ESTT jurisprudencijos klausimais.

⁶⁸ Pavyzdžiui, Europos viešojo administravimo instituto (EIPA) mokymo kursai „Pagrindinių teisių apsauga baudžiamajame procese Europos Sąjungoje: Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos ir ES teisės aktų taikymas ir aktualumas“, surengti 2018 m. kovo 13–14 d. Barselonoje, 2018 m. birželio 26–27 d. Varšuvoje ir 2018 m. spalio 2–3 d. Liuksemburge.

⁶⁹ <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/10-keys-effectively-communicating-human-rights>.

⁷⁰ <https://fra.europa.eu/lt/charterpedia>.

klausimais⁷¹, kuriuo remiantis rengiami mokymai nacionalinėms institucijoms⁷². Bendradarbiaudama su žmogaus teisių institucijomis, Agentūra parengė medžiagą mokymams, skirtiems valstybės tarnautojams ir pilietinės visuomenės organizacijoms. Kadangi pilietinės visuomenės organizacijos atlieka svarbų vaidmenį paversdamos Chartiją žmonių gyvenimo tikrove, itin svarbu joms rengti mokymus Chartijos klausimais. Tyrimo, kurį 2018 m. Agentūra atliko tarp savo pilietinės visuomenės organizacijų platformos narių, rezultatai rodo, kad Chartijos žinomumą ir naudojimąsi ja dar reikėtų tobulinti.



Šaltinis: Anonimiškas naudojimosi Chartija tyrimas, kurį ES pagrindinių teisių agentūra 2018 m. rugpjūčio mėn. atliko tarp savo Pagrindinių teisių platformos organizacijų

Pagal Paryžiaus principus⁷³ akredituotų nacionalinių žmogaus teisių institucijų nuo 2010 m. Europos Sąjungoje gerokai padaugėjo (53 proc. daugiau, nuo 15 iki 23 ES valstybių narių). Tarp jų taip pat 50 proc. padaugėjo A statusą turinčių nacionalinių žmogaus teisių institucijų (visiškai atitinkančių Paryžiaus principus), nuo 10 iki 16. Šiuo metu akredituotos nacionalinės žmogaus teisių institucijos neturi tik 5 valstybės narės. Europos nacionalinių žmogaus teisių institucijų tinklas, bendradarbiaudamas su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, teikia šios srities pagalbą. Nuo 2010 m. nacionalinės žmogaus teisių institucijos vis aktyviau stebi Chartijos įgyvendinimą nacionaliniu lygmeniu, apie jį praneša ir vykdo informuotumo didinimo⁷⁴ ir mokymo⁷⁵ veiklą Chartijos klausimais, skirtą teisėjams, advokatams ir pilietinės

⁷¹ ES pagrindinių teisių agentūros parengtas vadovas „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos taikymas teisėje ir formuojant politiką nacionaliniu lygmeniu“, *op. cit.*

⁷² Taip pat ES lėšų panaudojimo srityje, remiantis 2016 m. Komisijos parengtomis gairėmis, pateiktomis adresu [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC0723\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC0723(01)&from=EN).

⁷³ Tarptautiniai nacionalinių žmogaus teisių institucijų vertinimo standartai, pateikiami adresu <https://nhri.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/ParisPrinciples.aspx>.

⁷⁴ Pavyzdžiui, Slovakijos nacionalinės žmogaus teisių institucijos parengtas informavimo apie žmogaus teises vadovas, kuriame vienas skyrius skiriamas Chartijai ir Slovakijos nacionalinės žmogaus teisių institucijos

visuomenės organizacijoms, taip pat konsultuoja⁷⁶ savo šalių vyriausybes ir parlamentus Chartijos ir strateginio bylinėjimosi⁷⁷ nacionaliniu lygmeniu ir Europos Sąjungos Teisingumo Teisme reikalavimų klausimais. Šios institucijos yra svarbi vykdymo užtikrinimo grandis.

Tas pats pasakytina apie lygybės įstaigas, kurios laipsniškai tapo itin svarbiomis ES nediskriminavimo infrastruktūros dalyvėmis⁷⁸. Kadangi šios įstaigos yra pirmieji informacijos centrai nuo diskriminacijos nukentėjusiems asmenims, jos susiformavo išsamų supratimą apie tai, kokią poveikį diskriminacija daro Europos gyventojams, ir strategiškiau siekė geresnio informuotumo apie ES lygybės teisės aktus ir geresnio jų įgyvendinimo⁷⁹. Dauguma valstybių narių pranoko teisiškai privalomus ES reikalavimus ir suteikė savo lygybės įstaigoms kompetenciją, tam tikrais atvejais apimančią visus pagrindus, nurodytus Chartijos 21 straipsnyje⁸⁰. Komisijos 2018 m. rekomendacijoje dėl lygybės įstaigoms taikytinų standartų⁸¹ siekiama patarti valstybėms narėms, kokiomis priemonėmis lengviau padidinti lygybės įstaigų veiksmingumą ir nepriklausomumą.

5. Išvada

Iš šios ataskaitos matyti, kad Chartija tapo viena iš svarbiausių priemonių, kuria pagrindinės teisės paverčiamos žmonių gyvenimo tikrove. Tai dar gana nauja priemonė, palyginti, pavyzdžiui, su Europos žmogaus teisių konvencija, galiojančia daugiau kaip 65 metus. Dar praeis tam tikras laikas ir teks įdėti atkaklaus darbo, kol bus išnaudotas visas jos potencialas, ypač vietos ir nacionaliniu lygmenimis.

naudojimuisi Chartija, pateikiamas adresu

http://www.snspl.sk/CCMS/files/Sprievodca_ludskopravnymi_temami_suvisiacimi_s_clenstvom_SR_v_EU.pdf.

⁷⁵ Pavyzdžiui, Kroatijos nacionalinė žmogaus teisių institucija buvo projekto „Judging the Charter“ partnerė, *op. cit.*

⁷⁶ Pavyzdžiui, Portugalijos nacionalinė žmogaus teisių institucija rekomendavo Parlamentui patvirtinti gero administracinio elgesio kodeksą (pagrįstą Chartijos 41 straipsniu). Daugiau informacijos apie šią iniciatyvą galima rasti adresu <http://www.provedor-jus.pt/?idc=35&idi=15267>.

⁷⁷ Pavyzdžiui, Airijos nacionalinė žmogaus teisių institucija rėmėsi Chartija teikdama savo *amicus curiae* nuomones nacionalinėse bylose (pvz., *P. / Chief Superintendent of the Garda National Immigration Bureau & Ors*, daugiau informacijos pateikiama adresu <https://www.ihrec.i.e./documents/p-v-chief-superintendent-of-the-garda-national-immigration-bureau-ors/>). Be to, ji, remdamasi Chartijos nuostatomis, Europos Sąjungos Teisingumo Teisme teisiškai atstovavo *Garda* kandidatams, kurie ginčijo diskriminacijos dėl amžiaus taisyklės, daugiau informacijos pateikiama adresu <https://www.ihrec.i.e./eu-court-of-justice-issues-landmark-equality-law-ruling/>.

⁷⁸ Žr. Europos lyčių lygybės ir nediskriminavimo teisės ekspertų tinklo 2018 m. ataskaitą, pateikiamą adresu <https://www.equalitylaw.eu/downloads/4763-equality-bodies-making-a-difference-pdf-707-kb>.

⁷⁹ Direktyva 2000/43/EB, direktyvos 2010/41/EB, 2006/54/EB, 2004/113/EB.

⁸⁰ http://www.equineteurope.org/IMG/pdf/updated_brochure-2.pdf. Taip pat žr. Europos lygybės įstaigų katalogą, pateikiamą adresu <http://www.equineteurope.org/-Members-Directory->.

⁸¹ *Op. cit.*

Pilietinė visuomenė ir teisių gynėjai atlieka itin svarbų vaidmenį, kad Chartija taptų žmonių gyvenimo tikrove. Artėjant 2019 m. pabaigai, Komisija, ES pirmininkausianti Suomija ir ES pagrindinių teisių agentūra surengs 10-osioms Chartijos metinėms skirtą konferenciją ir apsvarstys, kaip, padedant pilietinei visuomenei ir žmogaus teisių gynėjams, Chartija gali tapti prasminga kasdienio gyvenimo dalimi. Taip naujos sudėties Komisijai bus suteikta labai svarbios informacijos ir pateiktos rekomendacijos.